

ROBOTS, ANDROIDES I REPLICANTS

Uns dels personatges més representatius de la ciència-ficció són els robots. Des de "Metròpolis" a "La guerra de les Galàxies", els robots són un element imprescindible en el cinema de ciència-ficció. Si parlem de literatura, la referència al mestre Isaac Asimov és obligada.

Isaac Asimov va néixer a Petrovitxi, a la província russa de Smolensk, l'any 1920. Els seus pares, d'origen jueu, van emigrar als Estats Units amb tota la família l'any 1923 i es van instal·lar a Brooklyn, on van obrir una petita botiga.

Asimov es va doctorar en Química per la Universitat de Colúmbia. De molt petit havia meravellat tot els seus professors: des dels sis anys anava a buscar a la biblioteca del barri dos llibres cada setmana; aviat va ser capaç de memoritzar des del començament fins al final tots els textos escolars que li anaven a parar a les mans.

A més de dedicar-se a la docència a la Universitat de Boston, Asimov de seguida es va interessar per la divulgació científica i, fonamentalment, per la literatura de ciència-ficció. Aviat es va fer famós pels seus relats de robots, com ara "Robbie" (1940), on aquestes màquines tenien un protagonisme molt especial. Amb llibres com "Jo, robot" (1950), "Fundació" (1951), "Fundació i Imperi" (1952), "Els déus en persona" (1972) o "Robots i Imperi" (1983), Isaac Asimov es va configurar com l'autor més universal i com un dels més importants, actius i influents de la moderna ciència-ficció.

Mort l'any 1992, una setmana abans de publicar el llibre que feia 468, Isaac Asimov va contribuir al desenvolupament de la ciència-ficció, entre d'altres raons, pel tractament que fa dels robots.

Asimov estava interessat en trencar amb el model de robot amb "complex de Frankenstein", volia canviar la imatge que determinades novel·les i contes de ciència-ficció donaven dels robots: robots brivalls i rebels, màquines cruels i sanguinàries que provocaven calamitats o acabaven matant el seu creador.

L'any 1942, per trencar amb aquesta manera de fer, va establir a través del seu relat "Sentit giratori", les *Lleis de la Robòtica*, que van ser seguides per no pocs escriptors del gènere. Les lleis són tres:

- 1) Un robot no pot fer mal a un ésser humà i no pot permetre que, per omissió, un ésser humà prengui mal.
- 2) Un robot ha d'obeir sempre les ordres d'un ésser humà, excepte en el cas que aquestes ordres contravinguin la Primera Llei.
- 3) Un robot sempre s'ha de protegir ell mateix, excepte en el cas que aquesta protecció contravingui la Primera Llei o la Segona.

A partir d'aquell moment les lleis van ser un motiu de debat entre els escriptors de ciència-ficció que van tenir diverses postures al respecte: o les van acceptar plenament, o van intentar la manera de trobar-hi errades, o van buscar la manera de subvertir-les.

Asimov concep amb tanta lògica els robots que arriben a ser millors i a tenir més seny que no pas els éssers humans, que són, habitualment, contradictoris i irracionals. Asimov dona a entendre que els robots tenen sentiments i una alçada moral, en ocasions, molt superior als humans.

A partir d'aquí tot un univers d'androides, robots de les més variades formes, replicants, etc. van poblar el panorama de la ciència-ficció. El film "Blade Runner" (1982), un film anomenat de culte, no és aliè al món d'Asimov.

* * * *

“Blade Runner” 1982. EUA

Director: Ridley Scott

Producció: Michael Scott i Ridley Scott

Guió: Hampton Fancher i David Peoples. Basat en el relat de Philip K. Dick, *Somniens els andròides amb ovelles elèctriques?* (1969)

Música: Vangelis

Fotografia: Jordan Cronenweth

Decorats: Douglas Trumbull

Intèrprets: Harrison Ford, Rutger Hauer, Sean Young, Edward James Olmos

Sinopsi: Novembre de l'any 2019, Los Angeles és una mena d'infern. Una ciutat superpoblada, farcida de la gent més diversa, on les classes poderoses han marxat cap a altres planetes. Una pluja bruta i àcida cau sobre un carrers plens de fums, de focus de llum i de penombra. Els helicòpters policials, els "spinners", es barregen amb naus-anunci que tapen un cel tenebrós.

Sis andròides, anomenats replicants, del tipus Nexus-6 utilitzats com a treballadors-esclaus per a l'exploració i colonització d'altres planetes s'han rebel·lat i deambulen per la ciutat buscant els seus orígens. Els replicants fugits són una creació especial d'una de les empreses més importants, la Tyrell Corporation. Tenen, almenys, la mateixa intel·ligència que els seus creadors, i, certament, molta més força i agilitat. Els dissenyadors creuen que poden desenvolupar sentiments humans com ara l'amor, l'odi, la por, la còlera, l'enveja., etc. Però tenen un dispositiu de seguretat, la seva vida és només de quatre anys.

Per resoldre aquest tipus de situacions, l'administració té una brigada especial, els blade runner ("el que corre amb l'espasa"), que executen els rebels. El millor dels blade runner amb vida, Rick Deckard, està retirat i circula sense rumb pels "xiringuitos" orientals de la ciutat. Deckard és obligat pel cap de policia a iniciar una investigació per caçar els replicants.

Una de les primeres passes que fa és anar a la Tyrell Corporation. Allí coneix Rachael, a qui per encàrrec del propi Tyrell la somet a un test per detectar si és o no una androide. Més tard, Tyrell explica a Deckard que Rachael és el resultat d'un nou experiment i que ella no sap que en realitat és una replicant. L'atracció entre Rick Deckard i Rachael s'inicia en aquesta seqüència.

Els replicants, dirigits per Batty, estan obsessionats per saber dades sobre la seva morfologia i la seva longevitat. Comencen una sagnant cursa per trobar el seu creador.

Les investigacions i els seus contactes amb Rachael, fan que Deckard vagi entenent que els replicants viuen una situació molt punyent, tenen sentiments, volen ser com els humans, necessiten tenir records, i a la vegada, intueixen que la seva vida se'ls acaba.

Els replicants aconsegueixen arribar a la casa d'en Tyrell, i el maten. Mentre, el blade runner els ha anat delmunt. El darrer dels androïdes, Batty s'enfronta a Rick en una seqüència final antològica: el combat es va decantant a favor d'en Batty, que li arriba a trencar dos dits a en Rick. Però, sobtadament, Batty nota com la mort se li va aproximant, la vida se li acaba. En l'últim instant salva Rick de caure des de dalt d'un edifici, perquè es compadeix del blade runner, al veure la por en els seus ulls. En els seus últims moments l'androïde demostra sentiments, la qual cosa l'acosta amb els humans, i salva en Rick perquè, d'alguna manera, també és un esclau, també està programat.

ACTIVITATS

1. Al principi de la pel·lícula, s'explica que sis replicants s'han rebel·lat, han assaltat una llançadora espacial i s'han dirigit cap a la Terra. Per quin motiu s'han amotinat? Per què creieu que han volgut anar a la Terra?

2. Gaff, ajudant del cap de policia, parla una llengua del futur, l'anomenada "interlingua". Se'ns explica que és una barreja del francès, l'anglès, l'italià i l'espanyol. Busqueu referències de si ha existit en algun moment alguna iniciativa per elaborar una llengua general i comuna per a tota la humanitat, que fos barreja de les existents? Després, intenteu fer un petit vocabulari interlingüístic, barrejant síl·labes de les quatre llengües per construir noves paraules.

3. La imatge d'una megalòpolis del futur, Los Angeles, resulta inquietant, però al mateix temps és un dels aspectes més interessants i millor aconseguits del film. Feu una descripció del vostre barri o del centre de la vostra ciutat a la manera del futur presentat per "Blade Runner".

4. Per què creus que hi ha tants xinesos a la ciutat?

5. El test de verificació d'identitat que fan els blade runner per descobrir replicants consisteix en una llarga sèrie de preguntes. Preguntes que per als humans poden provocar "vergonya" o "rubor" davant d'una qüestió moralment inquietant. Això no es pot controlar voluntàriament i provoca una fluctuació de la pupil·la i una dilatació incontrolable de l'iris. Si aquesta resposta involuntària no es produeix davant d'un tema "escabrós", llavors l'ésser a qui s'està fent el test és un replicant, un androide. Prepareu un diàleg amb preguntes i respostes destinades a servir de test per descobrir androïdes o replicants.

6. La Tyrell Corporation, l'empresa que fabrica els androïdes, implanta records en la memòria dels últims models. Per què creus que ho fa? Quina situació es produeix quan Rachael descobreix que és una replicant?

7. Sovint al film, en les imatges dels carrers, hi surten anuncis que promocionen l'emigració cap a d'altres planetes, que animen a deixar la Terra. Per què es vol abandonar la Terra? Redacteu un anunci publicitari que anunciï les excel·lències d'anar a viure a un altre planeta.

8. J. F. Sebastian és un dissenyador genètic que ha col·laborat en la producció del Nexus 6, els replicants més perfectes que s'han fabricat. Quan Pris li pregunta com és que als vint-i-cinc anys té un aspecte envellit, J.F. li

respon que la causa és una malaltia que li provoca una senectut avançada, anomenada síndrome de Matusalem. Investigueu qui era Matusalem. Per què Batty li diu a J.F. que els replicants tenen molt en comú amb ell?

9. A les darreres seqüències del film, hi ha forces simbolismes: quan els replicants, acompanyats de J. F. Sebastian, van a veure Tyrell, a través del telèfon interior Batty li fa guanyar la partida d'escacs que J. F. mantenia amb Tyrell des de feia dies, quina significació té això?

Si seguim atentament la conversa entre Roy Batty i Tyrell podem sentir frases com: "No és fàcil conèixer al teu creador", "Pot el creador reparar allò que ha fet?", "La vida és així, no es pot modificar", "Procura viure el millor que puguis", "Vas ser creat el més perfecte possible", "He fet coses dolentes", "Sí, però també has fet coses extraordinàries"; què us suggereixen aquestes frases entre Batty i el seu creador.

10. Més simbologia. L'edifici on viu J. F. Sebastian es diu "Bradbury". Busqueu informació sobre el nom de Bradbury. Què deu significar que Roy Batty es clavi un clau a la mà? I el colom que surt volant quan Batty mor?

11. En la lluita final, entre el blade runner i el replicant, aquest li diu a Deckard: "És tota una experiència viure amb por. Això és el que significa ser esclau". Batty li salva la vida a Rick Deckard. Un cop mort Batty, Deckard diu: "Estimava la vida, la seva vida, la meua vida, la de tots" Què creus que deuen voler dir totes aquestes frases?

ALGUNS COMENTARIS SOBRE "BLADE RUNNER"

La pel·lícula es basa en la novel·la de Phillip K. Dick *Somnien els andròides amb ovelles elèctriques?* publicada l'any 1969; que presagiava un futur de la humanitat no gens optimista, però molt en la línia dels grans mestres de la ciència-ficció.

Com en moltes altres ocasions, entre la pel·lícula i l'obra literària hi ha unes quantes diferències que, diuen alguns testimonis, no van agradar excessivament a Dick, que va morir pocs dies després d'haver-se finalitzat el rodatge, l'any 1982, a l'edat de cinquanta-quatre anys.

El guió cinematogràfic fou escrit inicialment per Hampton Fancher, però serioses discrepàncies entre Fancher i el director, Ridley Scott, van provocar que el guió passés a les mans d'un nou guionista, David Peoples també autor de "Sense Perdó", que el va refer d'acord amb la visió que Scott tenia de la història.

Amb l'ajut dels decorats (si la pel·lícula és de culte, els decorats també ho són!) de Douglas Trumbull i els efectes especials de Sid Mead, el realitzador d'"Alien" va anticipar un retrat de Los Angeles l'any 2019 no precisament agradable. El paisatge urbà sorgeix d'unes penombres provocades per una contaminació aclaparadora.

"Blade Runner" és un film que conjuga dos gèneres cinematogràfics, el de la ciència-ficció amb el cinema negre. Harrison Ford interpreta un ex-policia amargat que ha de caçar uns andròides rebels, productes de la cibernetica, que han desenvolupat sentiments propis dels humans i que busquen desesperadament el seu creador per demanar-li comptes de la seva curta vida (només quatre anys). S'ha dit que Ridley Scott pretenia fer una al·legoria de l'angoixada recerca dels humans per apropar-se al seu creador, Déu.

Independentment d'aquest aspecte, "Blade Runner" (que, a més ha tingut una influència considerable en la moda, en l'arquitectura, en els còmics, etc.) dóna una visió agra i turmentada d'una civilització urbana que s'autodestruïx des del punt de vista ecològic i ètic. Tot plegat es tracta d'un futur més probable del que sembla.

Com dèiem, la pel·lícula presenta no poques modificacions respecte el text de Philip K. Dick. El crític cinematogràfic José María Latorre, en el seu anàlisi de la pel·lícula diu el següent sobre aquesta qüestió:

Text 1: Animals vius i ovelles elèctriques

"En "¿Sueñan los androides con ovejas eléctricas?" Philip K. Dick dibuja la situación que se vive en el planeta Tierra después de la tercera guerra mundial (llamada en la novela Guerra Mundial Terminal). El paisaje es pavoroso: la Tierra vive un tiempo de decadencia y vacío, está casi despoblada -pues los terrestres que disfrutaban de cierto poder económico han abandonado el planeta para vivir más cómodamente en el espacio- y los agrupados supervivientes sin recursos se mueven dentro de una sociedad en la que los estados anímicos están controlados mediante un "órgano de ánimos" y en la que, para ser considerado socialmente, para no ser inmoral y no ser antiempático, es obligado mantener un animal vivo dentro de la propia casa. (...)

Los androides rebeldes están sueltos y libres por la ciudad y Rick tiene que identificarlos y eliminarlos, misión que cumple en sólo veinticuatro horas. El estímulo que le mueve para ello es la recompensa prometida, ¡que le permitirá empezar a pagar los plazos necesarios para poder comprar su propio animal real en sustitución de la oveja eléctrica que tiene en su casa! La motivación secreta del personaje de Deckard es, pues, el supuesto ascenso social, el hecho de poder obsequiar a la esposa con un modelo animal que la convertirá en una mujer "distinguida".

José María Latorre. Blade Runner

1. En el text es diu que els humans que s'ho poden permetre han abandonat la Terra, a causa de les seves males condicions. Escriviu un petit text on s'expliqui a quin planeta van aquests terrestres, com viuen, què es troben, com és el planeta, si hi ha habitants indígenes, si treballen o no, si fan servir androides, etc.

2. ¿Quina opinió us mereix la qüestió de que tenir un animal a casa sigui una cosa gairebé extraordinària, sigui motiu de prestigi i ascens social? ¿Què devia voler dir en Philip K. Dick amb aquesta qüestió dels animals del futur? Avui dia, la propietat de què és motiu de distinció o bona posició social?

Text 2: Robbie

"Ets un nen dolent! T'hauré de donar una surra.

I Robbie es va encongir i es va tapar la cara amb les mans, de manera que la Glòria va haver d'afegir:

Robbie va fer que sí amb el cap (un petit paral.lelepípede amb les arestes i els vèrtexs arrodonits, unit per mitjà d'un cilindre curt i flexible a un altre paral.lelepípede semblant al primer però força més gran, que feia de tronc), i es va posar obedientment de cara a l'arbre. Una parpella fina de metall va baixar com un teló sobre els ulls encesos i de dins del seu cos va sorgir un tic-tac que ressonava regularment. (...)

Lentament, mantenint-se sempre entre la Glòria i l'arbre de parar, va avançar cap a l'amagatall; i quan la Glòria va estar clarament a la vista i ella ja no podia negar que ell la veia, Robbie va allargar una mà cap a ella i amb l'altra es va donar un cop a la cama i la va fer ressonar. La Glòria es va aixecar malhumorada.

- Has mirat d'esquitllentes! -va exclamar amb una injustícia descarada-. A més, ja estic cansada de jugar a fet i amagar. Vull que em portis a coll.

Però Robbie se sentia ferit per aquella acusació tan injusta, de manera que es va asseure a poc a poc i va fer que no movent el cap sorrudament d'un cantó cap a l'altre. La Glòria va adoptar tot seguit un to de veu suau i afalagador:

- Vinga, Robbie. No ho deia pas seriosament que mires d'esquitllentes. Porta'm a passejar, apa.

Robbie no estava disposat a donar-se tan fàcilment. Mirava obstinadament el cel i va fer que no encara més enèrgicament amb el cap. (...)

- Si no em portes a passejar -va exclamar amb vehemència- no t'explicaré cap més conte. Tal com ho sents. Cap més.

Davant d'aquest ultimàtum Robbie es va deixar immediatament i sense condicions i va fer que sí tan enèrgicament amb el cap que el metall del coll va començar a dringar. Amb molt de compte va aixecar la nena i se la va carregar a coll-i-be sobre les seves espatlles tan amples i tan planes."

Isaac Asimov. *Robbie i altres contes*

1. Com heu pogut comprovar, Robbie és un robot del futur programat per jugar i acompanyar els nens. Asimov va escriure aquest relat l'any 1939

pensant en futur situat a finals de segle XX i principis del XXI, és a dir, més o menys la nostra actual societat. Creieu que ara hi ha enginys electrònics destinats a entretenir els nens? Quines diferències tenen respecte en Robbie?

2. Busqueu un sinònim de les paraules i expressions subratllades.

Text 3: Después de la gran catástrofe

"...Y después de un apresurado desayuno -había perdido tiempo a causa de la discusión- subió vestido para salir, incluso con su Protector Genital de Plomo Mountibank, modelo Ajax, a la pradera cubierta del terrado. Ahí "pastaba" su oveja eléctrica; por más que fuera un sofisticado objeto mecánico, ramoneaba con simulada satisfacción y engañaba al resto de los ocupantes del edificio. (...)

El aire gris de la mañana, lleno de partículas radiactivas que oscurecían el sol, ofendían su olfato. Aspiró involuntariamente la corrupción de la muerte. Bueno, eso era una descripción algo excesiva, observó mientras se dirigía hacia el sector particular de césped que poseía juntamente con el inmenso apartamento situado más abajo. La herencia de la Guerra Mundial Terminal había disminuido su poder. Los que no pudieron sobrevivir al polvo habían sido olvidados años antes; entonces el polvo, ya más débil y con sobrevivientes más fuertes, sólo podía alterar la mente y la capacidad genética. A pesar de su protector genital de plomo, era indudable que el polvo se filtraba y traía cada día -mientras no emigrara- su pequeña carga de inmundicia. Hasta ahí, los exámenes médicos mensuales confirmaban su normalidad: podía procrear dentro de los márgenes de tolerancia que la ley establecía. Pero cualquier mes el examen de los médicos del Departamento de Policía de San Francisco podía dictaminar lo contrario. Continuamente el polvo omnipresente convertía a los normales en especiales. Esa basura del correo oficial, los posters y los anuncios de TV vociferaban: "¡Emigra o degenera! ¡Elige!" Era verdad, pensó Rick mientras abría la puerta de su minúscula dehesa y se acercaba a su oveja eléctrica. Pero no puedo emigrar, se dijo, a causa de mi trabajo."

Philip K. Dick. *¿Sueñan los androides con ovejas eléctricas?*

- 1. Aquesta és l'apocalíptica visió de la societat del futur que tenia Philip K. Dick. Quins aspectes de la societat actual, creus que està criticant en aquest text?**
- 2. Fes una llista de les paraules i expressions que denotin el caràcter angosant i opressiu d'aquest món, potser no tant llunyà.**

Text 4: Roy Baty, el rebel

"En la enorme y suntuosa habitación del hotel, Rick leía las copias al carbón con los informes acerca de los androides Roy e Irmgard Baty. Esta vez disponía de fotos telescópicas, borrosas copias 3-D en color que apenas permitían ver los detalles. La mujer parecía atractiva; Roy Baty era otra cosa. Peor.

Había sido farmacéutico en Marte, leyó. O al menos había usado esa cobertura. Probablemente era en realidad un trabajador manual, un campesino, con aspiraciones de algo mejor. ¿Sueñan los androides?, se preguntó Rick. Era evidente: por eso de vez en cuando mataban a sus amos y venían a la Tierra. A vivir una vida mejor, sin servidumbre. Como Luba Luft, a cantar "Don Giovanni" y "Le nozze" en lugar de labrar un campo árido y sembrado de rocas, en un mundo-colonia básicamente inhabitable.

El informe agregaba:

"Roy Baty tiene un aire agresivo y decidido (...) Dotado de preocupaciones místicas, este androide indujo al grupo a intentar la fuga, apoyando ideológicamente su propuesta con una presuntuosa ficción acerca del carácter sagrado de la supuesta "vida" de los androides. Además, robó diversos psicofármacos y experimentó con ellos."

La descripción era patética. Un androide frío, duro, aspiraba a una experiencia que le resultaba inasequible a causa de un defecto deliberadamente incluido en su diseño."

Philip K. Dick. *¿Sueñan los androides con ovejas eléctricas?*

1. En aquest text que acabeu de llegir, Rick Deckard, el policia caçador d'androides, llegeix els informes sobre els androides rebels que ha de "retirar", és a dir, executar. El cap dels insurgents és Roy Baty. La policia d'aquesta societat està molt preocupada perquè aquests éssers artificials són tant o més intel·ligents que molt humans, s'han alçat contra els abusos dels humans i proclamen el seu dret a la vida i a la llibertat. Intenteu fer un informe positiu per presentar-lo en un hipotètic judici contra ells (a la novel·la la possibilitat de jutjar-los no es contempla, senzillament se'ls elimina), justificant perquè van actuar d'aquesta manera i quines eren les seves raons per insubordinar-se.